

המאורות ותורה, רק ס"ד כיון שאינו לק"ש, לא תיקנו על מאורות ותורה גרידא, קמ"ל כיון ששייך הברכה למאורות ותורה, מברכינן ותו מועיל נמי לק"ש, וכן הוא בספירת העומר אף שעיקר הברכה היא על הציווי דהיינו על החיוב, וכדמברכינן אשר קדשנו במצותיו וצונו, כיון ששייך קיום מצות ספירה אחר כך, ומועיל עלה הברכה דמברכינן על ספירת העומר, תו מועיל גם לחיוב, ושפיר מברך אחר כך כשסופר ומועיל לחיוב, כיון ששייך עכשיו הברכה על קיום המצוה וכמ"ש, ודברי הגר"א זצ"ל מאירים בעוה"ש"ת.

ועיין ברמב"ם ספ"ז דתמידין ומוספין, דכתב שאם ספר בלי ברכה יצא ואינו חוזר ומברך, וצ"ב אמאי היה צריך להביא האי דינא, והלוא בכל המצוות הדין כן דהברכה אינו מעכב, ואולי נתכוין בזה להוציא מהדרך שהבאנו, שיש עוד קיום וצ"ב.

פקע, וע"ז אני תמה ודבריו צע"ג, שאפילו מברך אחר כך היינו כשיש עוד מצוה קיומית וכמ"ש, אבל היאך נפרש שמברך ברכות ק"ש אחר זמן ק"ש, הגע בעצמך מי שתקע בשופר בלי ברכה, וירצה לברך בלילה במוצאי ראש השנה כשאנו זמן המצוה, מפני שנתחייב בברכה, הלוא ודאי לא שייך כלל, וא"כ היאך פירש הגר"א שמברך ברכות ק"ש אחר זמן ק"ש שכבר נתחייב בברכה.

ולע"ד יש בזה סברא עמוקה, שבד"מ הלכות ציצית (סימן ח') מביא שבאילו הטליתות הקטנים (שאין בהם שיעור) שנהגו, אין מברכין להתעטף אלא נוהגין לברך על מצות ציצית, ואין לבטל המנהג ע"ש, וסברתו נראה דאין הברכה על לבישתו כעת אלא על המצוה בעלמא לכן יכול לברך, וא"כ נראה גבי ברכות ק"ש דאף להר"א בגר"א אינו ברכת המצוה לק"ש דוקא, שעיקר הברכה היא גם על

סימן רל

נוסח הספירה בספירת העומר

ומביא מסה"מ (מ"ע קס"א) שכתב שמנין הימים והשבועות הוא מצוה אחת, והראיה הברורה ע"ז היותנו מונים גם כן בכל לילה שהם כך וכך שבועות כך וכך ימים, ואילו היו השבועות מצוה בפני עצמה, לא היינו מסדרין ענינה אלא כליל השבועות, והיינו אומרים שתי ברכות על ספירת העומר ועל ספירת שבועי העומר, ואין הדברים כן אלא המצוה היא ספירת העומר יומי ושבועי כמו שתקנו ע"ש.

ונביא כאן כל לשון רבינו הגר"א זצ"ל, שדבריו נפלאים מאד בביאור הקרא, דכתיב בספירת שנים, וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה, והקרא מוקשה מאד, דהנה בהשקפה ראשונה יש בפסוק זה מלות יתירות, וכאלו האריך טובא בפסוק בלי צורך, אמנם האמת יורה דרכו מסביר רבינו הגר"א זצ"ל, שאלו היה כתוב רק וספרת לך שבע שבתות שנים, הייתי אומר שאין המצוה למנות אלא מנין השמיטות לבד ולא כל שנה ושנה, והיינו בכל ראש והתחלת שמיטה יאמר היום שמיטה אחת ביובל או שנים וכו', לכן קאמר תשע וארבעים שנה, לומר שצריך למנות כל המ"ט שנה, כל שנה ושנה בפני עצמה, ועדיין הייתי אומר שאין צריך למנות השנים בפני עצמן אלא רק קודם שבא לכלל שמיטה, אבל משבאו לכלל שמיטה יאמר היום שמיטה אחת, וכאשר יבוא אל ראש השנה ה' יאמר היום שמיטה שנים שהם שמיטה אחת, ולא יסיים לומר שהם שמיטה אחת ושנה אחת או שתי

הנה מנהגינו לספור הימים והשבועות יחד, כגון היום שמונה ימים שהם שבוע אחד ויום אחד בעומר, או תשעה ימים שהם שבוע אחד ושני ימים בעומר, אבל הספרדים ותימנים מקפידים לברך היום שמונה ימים לעומר, שהם שבוע אחד ויום אחד, וכן בכל הימים אומרים לעומר מיד לאחר מנין הימים, ובסידור יעב"ץ כתב ג"כ שצריך להסמיך הימים לעומר, וכן הוא ע"פ האריו"ל ע"ש, וכ"כ בסדר „עבודת ישראל" בשם ספר ארחות חיים, וכן הוא בר"ן סוף מסכת פסחים, וכ"ה מנהג הספרדים ע"ש.

והנה דעת רבינו ירוחם שבזמן הזה ספירת הימים דאורייתא, אבל מנין השבועות רק דרבנן, (ובאור שמח מסביר סברתו ע"פ הגמרא בר"ה ה. דמנה ימים וקדש עצרת, מנה שבועות וקדש חג שבועות, וביו"ט דעצרת דהוא לדורותיכם חוקת עולם כך המנין שלו הוא לדורות, אבל חג שבועות שמנינו הוא תשלומין לקרבנות החג, מנין השבועות ג"כ רק בזמן שהקרבנות קרבים, ע"כ בזה"ז שפיר אין חיוב לספור השבועות) ולפי זה שפיר אומרים לעומר בין ספירת הימים דאורייתא לשבועות דרבנן, וכעין שמחלקין בברכת המזון לאחר ג' ברכות דאורייתא ואומרים אמן, כך מונה הימים ואומר לעומר לקיים המצוה דאורייתא, ואחר כך אומר השבועות וימים, משא"כ למנהג אשכנז מערב כולו כחדא, ומה עוד שמסמיך מלת לעומר לדרבנן, וע"כ משובח מנהג הספרדים וכמנהג האריו"ל וכמ"ש.

אמנם עיין בשאלות בביאור „העמק שאלה" (מצוה ק"ז) שדוהה שיטת רבינו ירוחם שהיא נגד כל הפוסקים.

והנה מנהג האשכנזים לומר „בעומר“, וכן דעת הגר"א זצ"ל, וכן הוא מנהג התימנים לומר בעומר, אבל האר"ז אמר „לעומר“, וכן נהגו לומר החסידים והמתפללין נוסח ספרד, אבל לפמ"ש לעיל בשם היעב"ץ דהאר"ז ל"ספר כספרדים, ואמר לעומר אחרי הימים לבד, א"כ אפשר דמשה קאמר „לעומר“ דקאי על להבא, והיינו מה שיאמר אחר כך השבועות וימים, ולכן שייד לעומר, אבל לאשכנזים שאומרים העומר בסוף א"כ ראוי לומר „בעומר“, הואיל וקאי על הכל, וכן מוכח כמנהג האשכנזים מהא דאומרים ל"ג בעומר ולא ל"ג לעומר, ולמנהג הספרדים אף שאומרים לעומר בששה ימים ראשונים לפני השבועות, דלא קאי אז על להבא, מ"מ קבעו הנוסח כן שלא לשנות, ונראה שהנהגין לומר בעומר אין לשנות מפני דעת האר"ז ל"דאפשר דקבע כן למנהג הספרדים שנהג כמותם, ומייתי לזה גם טעם ע"פ סוד, אבל מנהג אשכנזי גם כן מנהג וותיקין הוא ואין לשנות, ויש לנו הרבה דוגמאות שהקדוש האר"ז ל"אף שלא נהג תמיד כספרדים מ"מ תפס כמנהגם, ולמנהגינו יסוד בגדולי הקדמונים וכמ"ש.

ובעיקר דברינו לעיל דספירת העומר ילפינן מספירת בית דין ליובל, רק התם החיוב מוטל על בית דין וכאן על כל יחיד ויחיד, נראה יסוד בדין ספירת העומר שאפילו למ"ד הרהור כדבור דמי (לשאגת אריה כן היא דעת הרמב"ם להלכה, ורק בק"ש דכתיב ודברת בם לא מועיל הרהור), נראה שבספירה לא מועיל הרהור, דבעינן אמירה דוקא כמו בבית דין שבדאי בעי אמירה וא"ש.

ובזה ביארנו הסבר חדש למה אין מוציאים בספירת העומר, הלוא בכל התורה כולה שומע כעונה, והוא לן לומר גם בספירת העומר שומע כעונה, אם מתכוין להוציא בספירה, ועיין במ"א תפ"ט (ס"ק ב) שמסתפק בזה אם מוציא הבירו בספירה, ועיין עוד במש"כ לקמן סימן רל"ב.

ולדברינו נראה כיון דילפינן ספירת העומר מספירת יובל דבית דין, והתם לא מועיל שאחר יוציא, שוה חובת בית דין גופא, א"כ הוא הדין ספירת העומר דהוא חובת הגוף על כל אחד ואחד, דאין אחד מוציא את חברו מדין שומע כעונה, שצריך שיספור בעצמו כמו בספירת יובל דבית דין א).

לכתחילה לדקדק שכל אחד יקדש בליל פסח נוהגין שכל אחד ואחד אומר קידוש, ולא סומכין לשמוע מבע"ב, אף שנוהגין

כן כל השנה, דבכל השנה מקדש על כוסו וגותן לכולם מיינו, משא"כ בליל הסדר דכל אחד כוסו לפניו, א"כ אינו מקדש על הכוס שביד המסובין, ואיך ישמע הקידוש מבע"ב ויצא בזה דין קידוש על הכוס, דהכוס קידוש היינו כוס המקדש, וחז"ל תיקנו לכתחילה שכל אחד שותה כוס ראשון מין קידוש, ולכן נהגו

שנים, לכן כתיב שבע שנים שבע פעמים, ר"ל שבע פעמים ימנה שנים בפ"ע עד שימנה שבע שנים שבע פעמים, היינו בכל שמיטה יחזור וימנה השנים בפ"ע, הרי מוכח שצריך למנות תחלת השנים בפ"ע, גם צריך למנות אח"כ כמה שנים הוא בשמיטה, וגם השמיטות צריך למנות.

ועדיין הייתי אומר שאין צריך למנות השמיטות אלא בסופם, וגם שאין צריך למנות השמיטות שכבר עברו אלא אותה השמיטה אשר הוא עומד בה. היינו כאשר יעמוד בשמיטה השלישית יאמר היום כך וכך שנים שהוא כך וכך לשמיטה שלישית, אבל אין צריך למנות כמה שמיטות עברו, לזה כתיב והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה, פירוש כל המ"ט שנה תמנה כל ימי השבע שבתות, היינו שתמנה כל השמיטות שעברו, וא"כ צריך לספור השנים והשמיטות וכמה שנים הוא בשמיטה וכמה שמיטות עברו, ומוסיף ע"ז הגר"א זצ"ל שאנו לומדים וספרתם בגו"ש ספירה מיובל, שמצות ספירת העומר גם כן כמה ימים בעומר כמה שבועות עברו וכמה ימים בשבוע, וכל זה בכלל עיקר המ"ע, שמצוה למנות ימים ושבועות, ומנהגינו בספירת העומר מעיקר הדין, ובוה לבד מקיימין המ"ע עכ"ד.

ולפי זה נראה דאדרבה ראוי לשבח מנהג האשכנזים, שלפי נוסח הספרדים נראה שהמצות עשה דספירת העומר היא רק בספירת הימים, שאומר היום שלשה עשר יום לעומר, ומה שאומר אחר כך נראה שרק מפרש דבריו שהם שבוע אחד וששה ימים, אבל אין זה מעיקר המ"ע, רק מפרש אחר כך מהו המספר שלשה עשר שספר, אבל לאשכנזים שאומר היום שלשה עשר יום, ועדיין לא נתבאר מזה למה מתכוין, ע"כ ממשיך שהם שבוע אחד וששה ימים, ומפרש בסוף לעומר והיינו שכל זה בכלל מצות ספירת העומר, ולכן רק בסיומו אומר לעומר דקאי על הכל, והוא עיקר החיוב מה"ת לרוב ראשונים וכדילפינן מקרא וכמ"ש, וגם לדברינו ירוחם כיון שמנה ימים ושבועות יוצא, משא"כ למנהג הספרדים, הלוא לרמב"ם וסיעתו שהכל בכלל המ"ע כמ"ש, אולי לא יצא כדין חובת המ"ע, וע"כ נראה דמנהגינו לומר לעומר בסוף עדיף טפי, ואין לשנות המנהג, וכל אחד תופס מנהגו ונוסחתו וכמ"ש.

א) ושמעתי מחכ"א טעם למה בליל פסח נוהגין שכל אחד ואחד אומר קידוש, ולא סומכין לשמוע מבע"ב, אף שנוהגין כן כל השנה, דבכל השנה מקדש על כוסו וגותן לכולם מיינו, משא"כ בליל הסדר דכל אחד כוסו לפניו, א"כ אינו מקדש על הכוס שביד המסובין, ואיך ישמע הקידוש מבע"ב ויצא בזה דין קידוש על הכוס, דהכוס קידוש היינו כוס המקדש, וחז"ל תיקנו לכתחילה שכל אחד שותה כוס ראשון מין קידוש, ולכן נהגו

אבל בהגהות הגרע"א שם (תפ"ט) כתב וטוב שיברך אחד ויוציא אחרים לקיים ברוב עם הדרת מלך ע"ש, אבל למעשה לא נהגו כן.

ולדברינו נראה כיון שחידוש הוא בספירת העומר שאינו בכל התורה כולה, שכאן סופר כל אחד לעצמו ולא מועיל שומע כעונה, נראה דגם הברכה ראוי לכתחילה לומר בעצמו כמו הספירה גופא, ואף שהברכה לא דומה

סימן רלב

שומע כעונה בספירת העומר וכל התורה

כדיבור היינו רק בברכה להשם יתברך, אבל במצוה לחבירו לברך את ישראל, בהרהור או שומע כעונה לא מועיל, שצריך דיבור ממש, ולפ"ז נראה שבנשיאת כפים צריך דיבור ממש עד שישימיע לאזניו, ודין זה גם לעיכובא, דאם בירך הכהן ולא השמיע לאזניו לא יצא גם בדיעבד.

ובטור ש"ע (תר"ז) נראה דנחלקו הראשונים לענין וידוי במנחה ערב יוה"כ, אם במצות וידוי מועיל שומע כעונה או כל אחד מתודה בעצמו, דמביא שם תשובה שצריכים ללמד מי שאינו בקי להתודות, אבל ר"ע כתב שש"ץ אומר וידוי להוציא מי שאינו בקי, ומשמע שנחלקו בזה אם בידוי יש דין שומע כעונה, (והגר"א זצ"ל כתב במעשה רב דביוכ"פ הוידוי אשמנו ועל הטא בחזרת הש"ץ, אומר הש"ץ לבדו והציבור שומעין ע"ש, ודלא כמנהגינו שכל אחד אומר, ואולי כיון שכבר התודה בתפלה בלחש, בזה מהני לכו"ע לצאת ע"י הש"ץ, דשומע כעונה מהני לחזרה וצ"ב).

ונראה בזה טעם שלא מועיל בידוי שומע כעונה, דהנה בדין שומע כעונה צריך לשמוע מבר חיובא דוקא, והיינו מדין ערבות דכל אחד בר חיובא להוציא חבירו, אבל וידוי בפני שיסוד מצותו הוא רק אחר ששב כראוי בחרטה וקבלה כדיון, הלוא הנסתרות לה' אלקינו ואין אדם יודע מטמוניות שבלב חברו, ע"כ לא שייך ע"ז ערבות, ולכן כל אחד מתודה בעצמו, ומסתברא יגם להפוסקים שמועיל שומע כעונה בידוי בתפלה ביוה"כ, דלא מיירי לעיקר מ"ע דתשובה שיסודה חרטה לעבר וקבלה להבא, שלזה כל אחד חייב בעצמו ולא מהני לצרף אמירת חבירו, שאינו חייב להתודות עבורו להוציאו מדין ערבות, שאינו יודע אם שב ונתחייב וכמ"ש.

וביותר נלענ"ד, שרק בתפלה כללית כמו ברכת המזון וכדו' שמודה ומשבט בלשון רבים, או הלל או בתורה, שייך להוציא חבירו מדין שומע כעונה, אבל בידוי

כתב הש"ע ר"ס תפ"ט, בליל שני מתחילין לספור העומר, וכתב המ"א שם (ס"ק ב') שהברכה יכול לצאת כששומע מאחר, אבל לספור סופר לעצמו וכו' וכמ"ש בגמרא וספרתם שתהא ספירה לכל אחד ואחד ע"כ צריך לספור בעצמו, אבל בב"י כתוב בשם הרשב"א שמועיל גם לספירה מה ששומע מהש"ץ וצ"ע, ומסיק שם במ"א ואפשר כיון דק"ל שומע כעונה ה"ל כאלו ספר הוא בעצמו, דהספירה ששומע מאחר מהני מדין שומע כעונה ע"ש, ובפר"ח שם מסיק דמהני שומע כעונה בספירת העומר, אבל בח"י מסיק דלא אמרינן בספירה שומע כעונה ע"ש, ולא שמעתי הסבר למה בספירת העומר לא אמרינן שומע כעונה, ואף לפוסקים שמותר לשמוע קדושה באמצע התפלה דשומע כעונה אבל לא נחשב לעונה ממש, מ"מ כיון שעכ"פ מועיל כעונה לגבי הלל ברכת המזון ותפלה, א"כ אמאי לא יהני גם לגבי ספירת העומר, ואולי כיון דילפינן ספירת העומר מספירת יובל דב"ד, והתם סופרים להשמיע דוקא ע"כ לא מהני בספירה שומע כעונה, ועמ"ש לעיל.

ונראה שדין שומע כעונה עיקרו הוא דמצטרף הקריאה של חבירו ומתייחס אליו, כשמתכוין להוציאו, דכיון שהוא בעצמו שומע ושייך להמצוה ע"כ יכול לצאת בזה, וקרא דמייטנין בסוכה ל"ח: אסמכתא היא, אבל יסודה סברא ודין תורה, ולכן בקריאת התורה שצריך קריאה מספר דוקא יוצא השומע, שמצטרף לו הקריאה מספר כיון ששומע, וכיון שיסוד הדין דשומע כעונה הוא צירוף קריאת הקורא לשומע, להכי לא מועיל בספירת העומר, שבספירת העומר י"ה גזירת הכתוב מיוחדת, וספרתם, שיספור כל אחד ואחד בעצמו לבד בלי צירוף, לדעת הפוסקים שהבאנו. והגאונים החזו"א זצ"ל והגר"ד מברסק זצ"ל בספרו בית הלוי נתלבטו, למה בברכת כהנים לא נימא שומע כעונה ואחד יברך והכהנים ישמעו, דנראה דדין קול רם לא מעכב ע"ש, ונראה דשאני ברכת כהנים שענינה לברך את בית ישראל, דנראה דשומע כעונה או הרהור